

Гордана Глишовић¹

Основна школа „Димитрије Туцовић“, Краљево

Милица Петрић

Основна школа „Јован Јовановић Змај“, Обреновац

Стручни рад

Методичка теорија и пракса, број 1/2021

УДК: 371.3:[811.163.41+78]

371.214.5

стр. 77–84

КОРЕЛАЦИЈА НАСТАВНИХ САДРЖАЈА СРПСКОГ ЈЕЗИКА И МУЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА

Резиме: Значај корелације у настави небројено много пута је доказан у наставном процесу. Потрага за заједничким елементима у предметима Српски језик и Музичка култура представља индердисциплинарни приступ садржајима оба предмета који се мењају и прилагођавају, задржавањем структуралних односа поменутих садржаја који омогућавају сазнање у оквиру процеса наставе.

Циљ овог рада је да укаже на неке аспекте корелације наставних садржаја српског језика и садржаја музичке културе и да кроз конкретан пример прикаже ту могућност, методичке аспекте и плодотворност повезивања садржаја различитих наставних предмета у основној школи.

Кључне речи: корелација, српски језик, музичка култура, наставни садржаји.

Корелација је врста повезаности наставних садржаја која подразумева обједињену реализацију различитих садржаја наставних предмета у оквиру једног разреда. Српски језик је наставни предмет који је присутан и у друштву и другим сферама људског живота, те је због тога корелација не само могућа и пожељна већ и неопходна. Оваква повезаност није само формална, већ је суштинска. У настави, у поступку корелације подразумева се примена и усклађивање градива према степену сложености чији је основни циљ да и оно што је невидљиво у уметничком делу, тј. структуру учини видљивом. Због тога је структуралност најважнија осо-

¹ gocaglisovic@hotmail.com

бина корелације јер представља унутрашњи ред, начело, систем грађе неке целине. У том смислу структурална корелација приликом извођења часа српског језика и музичке културе нуди главне структуре које је могуће поредити и интегрисати, (музика нуди тонове, слика боју, плес покрет...). Трагање за заједничким структурама у оквиру предмета Музичка култура, Српски језик, Ликовна култура, или неког другог предмета јесте поступак интердисциплинарности, у ком кроз мењање предмета задржавамо структуралне односе, што омогућава знање и сазнање о њиховим односима. У вези са овим намеће се потреба да корелација као методички поступак буде усмерена на паралелне визуелне и акустичке основе. Приликом извођења часова Српског језика, Музичког васпитања, учитељ може да изврши припреме за поједине активности у области српског језика. Само у доброј корелацији садржаја свих наставних предмета које је учитељ учио може се остварити квалитетан васпитно-образовни рад.

ПОЈАМ КОРЕЛАЦИЈЕ

Корелација је реч која се користи у свакодневном животу, у говору, штампи и другим медијима и најчешће се употребљава уместо речи кооперација, асоцијација, координација, контингенција...и обрнуто. Треба рећи да појам речи корелација има корене у латинском језику, да потиче од речи *correlatio*. Ова реч има основно значење сродност, узајамна повезаност, међусобна зависност или сродност двеју појава. Најчешће се дефинише као узајамна повезаност две ствари где промена једне условљава промене друге, или на сродност међу два појавама. У настави корелација се односи на функционално повезивање и усклађивање наставних садржаја из различитих наставних предмета који су слични или се међусобно допуњују. Ово претпоставља да се без познавања наставне материје једног предмета не може у потпуности схватити и усвојити градиво другог предмета, тј. неће доћи до интеграције садржаја различитих предмета. Због тога, наставникове активности треба да се допуњују, претачу, прожимају како би градиво било сагледано са више аспеката (музичког, ликовног...). У данашњој школи, на жалост, постоји веома мали број наставника који са лакоћом примењују знања из једне наставне области у пракси или у решавању сличне проблематике у другим активностима. Међутим, у наставном процесу корелација је методичка обавеза учитеља у реализацији наставних садржаја. Тако, у вези са овим у Педагошком речнику (1976:476), за корелацију се каже да је „однос у коме било каква и било колика промена једне појаве има за последицу одговарајућу, паралелну промену друге појаве или променљиве”, односно као „функционално повезивање свих елемената наставног процеса у усклађену јединствену целину” (Исто, 477). Корелација наставних предмета, по речима Лидије Вучић, захтева општу и високу културу учитеља и солидно познавање већег броја научних области (Вучић, 1991). Због тога, наставне садржаје треба, кад год је то могуће, узајамно допуњавати и логички их повезивати да би их ученици брже, лакше и ефикасније усвојили. Да би до овога заиста и дошло неопходно је обезбедити адекватне услове, наставне ситуације у којима би ученичко знање из свих предмета у разредној настави добило карактер знања повезаних у систем, а не изолованих, неповезаних која су као таква практично неупотребљива. За успешно оствари-

вање корелације потребно је најпре добро планирање, осмислити је а потом конкретно реализовати на часовима, за шта је потребна велика стручна, дидактичко-методичко оспособљеност наставника, његово добро и детаљно познавање градива свих предмета како и по предметима тако и по разредима. Дакле, суштина корелације у настави представља повезивање сродних наставних предмета или њихових делова „при чему сваки предмет задржава свој систем, односно као предмет не губи своју самосталност” (Исто, 477), а ученици притом боље разумеју, целовитије, поступније схватају одређене садржаје, појаве, процесе и законе. Поред овога, знања су и трајнија, одређени феномен се не посматра парцијално кроз призму неког предмета већ је нападнут са више страна. Да би се ово испланирало, учитељ треба да оствари интегрисан тематски приступ самосталним избором кохерентних и компатибилних садржаја из наведених тема, да комбинује садржаје унутар предмета, затим предмета на нивоу разреда, из других наставних предмета и да изгради мултидисциплинарни приступ при грађењу појмова. Свакако, треба рећи да постоје наставни садржаји и ситуације које због своје специфичности није лако уклопити са другим садржајима, тј. предметима. Дакле, успостављање корелативног односа између два или више предмета није увек могуће и на томе не треба инсистирати, јер би таква повезаност била неприродна, нефункционална, неразумљива и од ње не би било користи. За успешну корелацију не постоји универзалан рецепт, она треба да се изводи природно, неусиљено, неизвештачено и наравно, само онда када за то постоје оправдани разлози. У супротном, може доћи до нежељених исхода, па да се одустане од тежње да се корелација примени на часу.

ЗНАЧАЈ КОРЕЛАЦИЈЕ У НАСТАВНОМ ПРОЦЕСУ

Корелација у разредној настави има велике могућности, јер је учитељ апсолутни господар наставног времена које му је на располагању. Добрим програмирањем, правовременом припремом може се постићи корелација две или више наставних области. Разредна настава коју чине више наставних предмета, одликује се по својој целовитости и чињеници да наставу реализује једана особа, тј. учитељ. Ако се осврнемо у ближу прошлост видећемо додавање већег значаја корелацији самим појављивањем у образцу за писање оперативних месечних планова где се поред простора предвиђеног за планирање наставних јединица, облика рада, метода, средстава, налази и посебан простор у који ће се уписати предвиђена корелација учитеља. На основу овога јасно је да је корелација професионална обавеза учитеља, али се, нажалост, оперативни планови не испуњавају или се то ради површно, непромишљено, без удубљивања у суштину, што за последицу има неповезана знања, неприменљива, узајамно изолована и подложна брзом заборављању.

Корелација исказује свој значај и у мотивацији ученика. Уколико је ученицима неки део предмета, или предмет незанимљив, није интересантан, повезујући га са другим предметом који је њима занимљив или интересантан, можемо изазвати интересовање код ученика, радозналост, мотивацију и жељу да се научи градиво из предмета који им је био неинтересантан. „Под утицајем међупредметних веза ученици стичу навике и вештине издвајања поједи-

них елемената из опћег система наставних предмета и затим поновног спајања у цјелину појмова”, истиче Драпкин (наведено према: Пољак 1965: 105). Пољак даље наводи да овакав приступ наставном раду одговара ученицима и психолошки, зато што они не умеју аналитички приступити целовитим феноменима, већ само синтетички; док се на другој страни корелацијом постиже двострука корист: „постигнуте спознаје у једном предмету реципрочно утјечу на повећање спознајног круга у другом предмету” (Исто, 152).

Корелација наставних предмета, на основу свега до сада реченог, има важну и значајну улогу у наставном процесу јер: мотивише ученике, развија интересовање код њих, омогућава трансфер знања, лакше је, ефикасније и економичније усвајање наставних садржаја, развија мисаоне операције као што су анализа, синтеза, класификација...

КОРЕЛАЦИЈА ИЗМЕЂУ ПРЕДМЕТА СРПСКИ ЈЕЗИК И МУЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ

Корелација наставе Српског језика и Музичке културе у наставном процесу не само да је могућа и пожељна већ је и неопходна. Увођењем музике, као медија и облика комуникације, али и као стимулативног чиниоца, може се на различите начине побољшати наставни час, при чему ће се подстаћи интелектуални, естетски и социјални развој ученика. Слушање музике у одељењу у нижим разредима основне школе повећава концентрацију, унутрашњу мотивацију и пажњу, смањује стрес и унапређује се интерперсонална комуникација између ученика и наставника. Сваки предмет, а посебно уметнички, има одређени степен корелације са музиком. Уметност је у целини симболичног карактера: пишемо, читамо, слушамо музику, гледамо слике јер свако уметничко дело у себи садржи симболе као што су: речи у српском језику, ликовни елементи (боја и простор) у ликовној култури, тонови у музичкој култури или покрет код плеса. Исто тако, настава српског језика и књижевности пружа нам уметнички доживљај, јер је обрада књижевних дела емоционално богатија уз коришћење музике пошто естетски доживљај настаје у контакту са лепом појавом. Као битна одлика естеског доживљаја која утиче на интелектуалну сферу посматрача сматра се емоционалност. Због тога, књижевност као врста уметности има две врсте доживљаја: емоционално доживљавање и интелектуално оцењивање. Настава Српског језика и књижевности у првом разреду основне школе, при обради слова, почетног писања и читања захтава корелацију са Музичком културом. Циљ наставе српског језика у нижим разредима основне школе јесте:

- да научи ученике да читају,
- да буду оспособљени за доживљавање прочитаног,
- да развија књижевни сензибилитет.
- да оспособи ученике да разумеју прочитано,
- самостално да тумаче књижевна дела,
- да развија способност за процењивање књижевних дела.

У васпитно-образовном раду, књижевност има сазнајну и емоционалну функцију па је обрада књижевних дела разумљивија и целовитија ако се употпуни музиком. Слушањем музике појачава се емоционални доживљај. Тако у првом разреду, кроз вежбе у слушању, кроз откривање и разликовање звукова, шумова, тонова, разликовање говорних карактеристика међу друговима, може доста помоћи приликом припреме ученика за писање и читање.

Ако анализирамо наставни план и програм за ниже разреде основне школе, видећемо да је корелација могућа при реализацији свих наставних часова Српског језика (редовних, допунских и додатних). Такође, корелација се изводи и на часовима обраде новог градива, утврђивања, при драматизацији текста... Када је у питању обрада књижевног текста или песмице, музика има важну улогу. Коју врсту музике ћемо одабрати, зависи од садржаја текста или песме, басне, приповетке... На пример, у веселој песми, бајци или другом тексту биће заступљена весела, полетна, надахнута музика, док у тужном делу то не би било примерено и продуктивно. Музика нам помаже да ученицима дочарамо одређену атмосферу, расположења, да дочарамо и приближимо карактерне особине ликова, да истакнемо и *обојимо* драмске или неке друге сукобе. Када кажемо музика у корелацији са српским језиком пред нама су велике могућности у избору: песме, компоноване мелодије, музике која се изводи уживо на инструменту попут хармонике, клавира, фруле, виолине и другог, што зависи од учитељевих и ђачких способности и техничке опремљености школе. Музика треба да буде одговарајуће јачине, не прегласна, како би се чуо говор учитеља или ученика (ако је присутан), а може бити заступљена у уводном делу наставног часа, главном или завршном делу.

У настави српског језика већина наставних часова су погодни за корелацију са Музичком културом. Наставне јединице као што су *Први дан у школи, Сейттембар, Ау шћо је школа зїодна, Рђава шала...* У другом разреду, *Кад йочне киша да йада, Зима, зима, е йа шћа је, Свейи Сава, Ойац и син, Тајна* итд. У трећем разреду *Јесен, Да имам чаробну моћ, Зима, Бајка о рибару и рибци...*, а у четвртном разреду *Свейи Сава у йричи и йесми, Виолина, Плави зец, Јесен је, јесен рана, Мећед, свиња и лисица, Новоїодишња йесма, Моја мајка, Очи моје мајке* и друге, пружају бројне могућности за корелацију са Музичком културом. У настави Српског језика врло често поједине наставне јединице су погодне за драматизацију уз корелацију са Музичком културом, као што су: *Цар и скийница, Лав и миш, Голуб и йчела, Три брайа, Гавран и лисица, Ко је крив, Свейац йражи йријашеља, Бадњи дан, Корњача и зец, Домишљайо чоданче, Крейао койао, Мећед, свиња и лисица, Свейи Сава – умна йлава* итд.

ПРИМЕР ОБРАДЕ НАСТАВНЕ ЈЕДИНИЦЕ

Обрада драмског текста: *Лег се йойи*, Александар Поповић

Разред: трећи

Тип часа: обрада

Методе рада: дијалогска, метода писменог и усменог излагања

Облици рада: фронтални и индивидуални

Наставна средства: књига, листићи

Корелација: музичка култура

Циљ часа: доживљавање, разумевање и тумачење драмског текста *Лег се йойи*, Александра Поповића

Задаци часа:

Образовни: доживљавање, разумевање и тумачење драмског текста и проширивање знања о драмском тексту и његовим карактеристикама.

Функционални: развијање способности за самостално тумачење и изражајно читање драмског текста, богаћење фонда речи, оспособљавање ученика да књижевном делу приступају критички и стваралачки.

Васпитни: развијање и неговање љубави према драмском тексту; развијање поштовања према туђим осећањима.

ТОК ЧАСА

Уводни део часа: У уводном делу часа стварам погодну емоционално-интелектуалну припрему пуштањем ученицима песме *Шайушање* Н. Херцигоње.

Након одслушане песме постављам ученицима питања: Како вам се песма допала и о чему она говори? Имате ли ви доброг друга или другарицу? Колико вреди добар друг и зашто нам је он потребан? Шта нам песма каже? Низом ових питања навела сам ученике да ми одговоре зашто је важно имати добре другове и на овај начин сам их припремила за обраду драмског текста, те потом најављујем наставну јединицу и записујем наслов на табли: *Лег се шјоји*, Александар Поповић

Укратко питам ученике да ли нешто знају о поменутом писцу и да ли су можда неки његов текст читали, након чега им саопштавам биографске податке уз показивање његове збирке. Након овога изражајно и гласно читам текст а потом правим кратку паузу након које следи разговор о непосредним утисцима. Постављам ученицима питања: Шта вам се у тексту допало а шта је било смешно? Какве сте слике створили у глави док сте читали текст? На овај начин подстакла сам ученике да размишљају о тексту. Сладећа активност јесте давање инструкција за тихо (усмерено) читање: Отворите своје читанке на страни 124 и прочитајте пажљиво текст. Сваку непознату реч подвучите. Пошто су ученици прочитали, објашњавам и записујем непознате речи и потом анализирамо текст: О чему на почетку текста Божа и Боле разговарају и шта је Боле питао Божу? Зашто Боле каже Божи да је закржљао? На какав лед мисле њих двојица? Каква је Гордана? Пошто у тексту нема описа о Гордани, доћи ће мо до података постављањем питања ученицима: Шта Боле хоће да покаже Гордани и како то ради? Да ли она разуме шта он жели и зашто? Помоћу ових питања сазнаћемо да је Болетово неодговарајуће понашање довело до неспоразума уз схватање његове грешке. Какву је Боле применио стратегију, шта је све радио? Какав је био према Гордани а какав је требао да буде? На основу добијених одговора ученици схватају да се наклоност према некоме треба показати са много пристожности и нежности. Након овога водимо разговор о неспоразуму међу дечацима и о томе шта Божа саветује Болета и како он то разуме. Ко је на крају закржљао и шта је било на крају? Након добијених одговора закључујемо како се лед око нечијег срца топи уз схватање вредности правог другарства. Записујем поруку на табли а ученици у свеске. Након овога упућујем ученике да још једном прочитају текст и да потом самостално напишу Болету поруку, односно савет како да отопи лед око Горданиног срца.

Завршни део часа: Уз слушање песме *Јој шјоји вреди добар друј*, у извођењу Бранка Коцкице, задајем домаћи задатак.

Литература

1. Антоновић, М. (2004): *Музика и језик у људском уму*. Ниш: Нишки културни центар.
2. Вучић, Л. (1991): *Педагошка психологија*, Београд: Савез друштва психолога Србије.
3. Ђорђевић, Ј. (1997): *Настава и учење у савременој школи*, Учитељски факултет, Београд.
4. Милатовић, В. (2011): *Методика наставе српског језика и књижевности у разредној настави*, Београд.
5. Николић, М. (2010): *Методика наставе српског језика и књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
6. *Педагошки речник* (1967): Завод за издавање уџбеника СР Србија, Београд.
7. Пољак, В. (1965): *Цјеловитост наставе*, Школска књига, Загреб.
8. Смиљковић, С. и Милинковић, М. (2010): *Методика наставе српског језика и књижевности*, Учитељски факултет, Врање.
9. Смиљковић, С. и Стојановић, С. (2010): *Мала изборница за основце*, Учитељски факултет, Врање.
10. Смиљковић, С. (2002): *Настава српског језика и књижевности I*, Учитељски факултет, Врање.
11. Смиљковић, С. (1999): *Ауторска дајка*, Учитељски факултет, Врање.

Gordana Glišović
Elementary school "Dimitrije Tucović", Kraljevo

Milica Petrić
Elementary school, "Jovan Jovanović Zmaj", Obrenovac

KORELACIJA NASTAVNIH SADRŽAJA SRPSKOG JEZIKA I MUZIČKOG VASPITANJA

Abstract: The importance of the word correlation is proved numerous times in teaching process. Searching for the mutual elements in subjects such as Serbian language and Music represents cross-functional approach of the contents of the both subjects which can be changed and adjusted, with keeping structural content relations which enable abreast in the teaching process.

The aim of this study is to indicate some aspects of the content correlation in Serbian language and Music and to throughout specific example show that possibility, methodical aspects and fruitfulness of the different subject connection in the primary school.

Key words: correlation, Serbian language, Music, subject content.

Rad је њримљен 21. 03. 2020. ѓодине, а рецензиран 07. 10. 2020. ѓодине.